6. Эпштейн М. Что такое метабола? О “третьем” тропе // Стилистика и поэтика: Тезисы всесоюзной науч. конф. – Вып. 2. – М.: Ин-т русского языка АН СССР, 1989. – С. 75-80.
7. Campion P. La Réalité du réel. Essai sur les raisons de la littérature. Rennes: Presses Universitaires de Rennes, 2003. – P. 82-84.
8. Élie M. Éthique et poétique de Philippe Jaccottet // Noesis. – N°7: La philosophie du XXe siècle et le défi poétique // http://revel.unice.fr/noesis/document.html?id=25
9. Maulpoix J.-M. Introduction à la lecture d’Yves Bonnefoy // http://www.maulpoix.net/Oeuvre%20de%20Bonnefoy.htm
10. Maulpoix J.-M. La poésie française depuis 1950: diversité et perspectives. – 1999 // http://www.maulpoix.net/Diversite.html
11. Pinson J.-C. De l’athéisme poétique aujourd’hui (Contingence, ironie et lyrisme) // Noesis. – N°7: La philosophie du XXe siècle et le défi poétique. – 2002 // http://revel.unice.fr/noesis/document.html?id=34
12. Thélot J. Poétique d’Yves Bonnefoy // L’histoire des idées et critique littéraire. – V. 214. Genève: DROZ, 1983. – 280 p.

Джерела ілюстративного матеріалу:

1. Bonnefoy Y. Poèmes. – P.: GALLIMARD, 2002. – 345 p.
2. Jaccottet P. Aires. – P.: GALLIMARD, 2003. – 87 p.

Красовська І.В.
Київський національний
лінгвістичний університет

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНО-ФОНЕТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОСОДИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПОЗИТИВНИХ ЕМОЦІЙ В АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ

Сучасна інтонологія, розширюючи свої напрями, залучає дані таких суміжних дисциплін, як когнітологія, психологія, нейролінгвістика, соціологія тощо, завдяки яким доводиться кореляція та взаємозумовленість між мовленням та мисленням. При цьому експериментально-фонетичні дослідження емоційного мовлення останніх років зорієнтовані на встановлення основних принципів сприйняття й концептуалізації звукової інформації у свідомості людини (див. напр. [4; 5; 6; 7]).

Доцільно зауважити, що мовленнєвий акт, за допомогою якого мовець виражає своє ставлення до світу, людей, процесу й результатів своєї практичної діяльності, визначається С. Кацнельсоном як основа мовленнєво-розумової системи людини [1, 392-393]. У свою чергу Н. Кук, спираючись на результати свого експериментально-фонетичного дослідження, стверджує, що мовленнєва діяльність є динамічним переходом від дифузного уявлення про об’єкт до ментальних репрезентацій, які допомагають категоризувати навколишнє середовище [5, 200-235]

Незважаючи на безпосередні спроби вчених розширити наукові уявлення про створення висловлення та особливості його сприйняття, природа цих процесів і дотепер залишається недостатньо вивченою. Справедливо підкреслюється, що структура мовленнєвої діяльності людини надзвичайна складна й об’єднує протилежності: автоматизм – творчість; дискретність/континуальність; лінійність/ багатоплановість [3, 5-6]. Проте, відсутність системного підходу до вивчення механізмів мовленнєвої діяльності та її ролі у процесах категоризації навколишнього середовища визначає *актуальність* її подальшого всебічного дослідження за допомогою сучасних методик проведення фонетичних експериментів. Виходячи з цього, нами було проведено експериментально-фонетичне дослідження з *метою* встановлення особливостей кодування й сприйняття

висловлень на позначення позитивних емоцій в англомовному дискурсі.

Аналіз та узагальнення перцептивних якостей інтонації в досліджуваних мовленнєвих структурах було здійснено на основі робочої класифікації їхніх найбільш значущих лінгвокогнітивних ознак (див. [2, 146-154]). Аудиторський аналіз проводився трьома групами аудиторів. До першої групи входили інформанти з професійною психологічною підготовкою, що мали досвід роботи з індивідами різних психологічних типів; другу групу складали 30 носіїв мови з Великобританії та США, які мали філологічну підготовку та практику аудіювання текстів; третя група була представлена студентами старших курсів факультету перекладачів Київського національного лінгвістичного університету, які спеціалізуються у вивченні англійської мови.

Фонетичний експеримент проводився у декілька етапів, сутність кожного визначалась конкретним завданням. З метою уточнення відповідності експериментального матеріалу сучасній нормі літературної англійської вимови інформантам-носіям мови було запропоновано прослухати висловлення на позначення позитивних емоцій та встановити природність їх звучання, а також відповідність комунікативній ситуації. Окремі висловлення були виключені з експериментального масиву, оскільки кваліфікувалися як неприродно емоційні чи як такі, що не відповідали комунікативному контексту. При цьому інформанти з професійною психологічною підготовкою вказували, що неприродного характеру висловленням надають надмірно підвищений тональний рівень і гучність, а також надто сповільнений темп. Під час проведення аудитивного експерименту враховувалась ситуативна зумовленість вираження позитивних емоцій у мовленні. Тобто розробка програми експериментального сприйняття різних позитивних емоцій засновувалась на вербальному опису потенційних емоціогених ситуацій, який надали інформанти з професійною психологічною підготовкою. Так, аналіз причин та характеру емоційних переживань, а також особливості їх актуалізації у мовленні уможливило вивести певний профіль комунікативної й онтологічної емоціогених ситуацій. Виходячи з того, що комунікативна ситуація розглядається як модель взаємодії комунікантів, її профіль було визначено так: 1) стимул, у вигляді будь-якого повідомлення; 2) сприйняття (свідоме/несвідоме) цього повідомлення комунікантом; 3) позитивна оцінка повідомлення; 4) емоційна реакція людини і ступінь усвідомлення інформації слухачем та рівень його емоційної саморегуляції.

На відміну від комунікативної, онтологічній ситуації притаманне суб'єктивно зумовлений причино-наслідковий перебіг, а саме: 1) подія або стан речей у позалінгвальному світі; 2) їх суб'єктивне сприйняття слухачем; 3) спонтанний або відстрочений у часі аналіз повідомлення комунікантом; 4) емоційна реакція людини, що значною мірою залежить від особливостей психологічного стану; 5) аргументація емоційної реакції (цілком факультативна).

На другому етапі експерименту носіям мови було запропоновано визначити вид приємного почуття або їх комплекс, встановити емоційний центр висловлення, а також вказати інтонаційні засоби, які використовуються для передачі певного емоційного значення. Аудитори-носії мови працювали зі списком приємних почуттів, попередньо узгодженим із інформантами, що мають професійну психологічну підготовку. З метою оптимізації аудиторського аналізу, відповіді фіксувалися у спеціальному протоколі, в якому знаком "+" відмічався вид приємного почуття, а також такі просодичні параметри його реалізації: 1) темп (швидкий, помірний, сповільнений), 2) гучність (висока, помірна, низька), 3) паузи (заповнені, незаповнені). У результаті аудитивного аналізу було також проведено виділення факторів щирості, природності звучання та адекватності позитивних

почуттів ситуації спілкування. Особлива увага приділялася визначенню градації позитивних емоцій та ступеня емоційного забарвлення реалізацій.

Одним із етапів аудиторського аналізу в межах дослідження було обговорення з носіями мови лексичних та граматичних особливостей досліджуваних висловлень з метою встановлення їх уживаності в реальній комунікації. Саме тому інформантам-носіям мови було запропоновано проаналізувати висловлення-кліше, звертаючи увагу на лексичні, граматичні та просодичні засоби реалізації позитивних емоцій. Інформанти-носії мови без вагань визначали позитивну тональність ситуації спілкування. На лексичному рівні слухачі звертали увагу на емоційно-оцінні слова (*amazing, fascinating, fantastic, incredible*), які поєднуються з різними інтенсифікаторами та їх комбінаціями (*very, wonderful indeed, really, unbelievably, just like, so*). Крім того, аналіз показав, що більш усталені емоційно-нейтральні словосполучення на зразок *"It's brilliant / wonderful / incredible"* ускладнюють визначення конкретного приємного почуття, оскільки сприймаються як нейтральні мовні стереотипи. На граматичному рівні інформанти зосереджували увагу на еліптичних реченнях (*I like her, accent…*); паралельних конструкціях з незначним розширенням однієї з них (*What a lovely outfit! What a big apartment! And what a lovely, lovely room!*), номінативних односкладних реченнях (*Good! Excellent! Amazing!*). Було встановлено, що зазначені синтаксичні конструкції характерні для ситуацій, коли мовець переживає приємне почуття безпосередньо в момент спілкування, саме тому воно сприймається слухачем як щире й по-справжньому відверте.

Попри велику різноманітність лексичних і граматичних засобів вираження позитивних емоцій, особливу увагу інформантів привертав інтонаційний контур досліджуваних висловлень. Результати нашого дослідження свідчать, що під час мовленнєвої комунікації емоційна сфера слухача актуалізується такими перцептивними параметрами, як: помірна/знижена гучність, помірний/прискорений темп, чітко виражені тональний, діапазональний контрасти, перепади гучності, що відокремлюють емоційний центр від нейтральної частини повідомлення.

При цьому експеримент показав, що комунікативна ситуація з чітко вираженою діалогічною структурою вимагає від мовця дотримуватися досить усталеної рольової поведінки. Тому висловлення-кліше, які відбивають узагальнення емоційного досвіду в свідомості людини, допомагають мовцям різної особистісної орієнтації досягти прагматичної мети в межах комунікативної ситуації.

У цілому нами було встановлено, що емоційним кліше притаманний обмежений набір усталених лексико-граматичних засобів, чітка темпо-ритмічна структура з майже не варіативною мелодикою. Зауважимо, що відхилення у бік більшої емоційності реалізується за рахунок збільшення гучності, прискорення темпу, підвищеного чи високого термінального тону в поєднані з низькими показниками інших компонентів інтонації. Наприклад, *Freddy, isn't this beautiful? I can't believe, this is really happening! He's sacrificing his vacation and sharing his villa. This is incredible!* **(**Dirty Rotten Scoundrels**)**. У цій ситуації жінка нестримано виражає свою радість з приводу отриманої пропозиції і водночас захоплюється людиною, яка здатна на такий вчинок. Зростання емоційної напруги реалізується за рахунок збільшення гучності й темпу, що дозволило інформантам визначити градацію позитивних почуттів від щирого здивування (*Freddy, isn't this beautiful?)* до захоплення (*This is incredible!).*

На відміну від клішованих емоційних висловлень, сценарії характеризуються мінливістю та різноманіттям мелодійних малюнків. Це є цілком природнім, адже їхню структуру складає послідовність епізодів, у яких ненаголошені склади мають тенденцію

групуватися навколо наголошених, що є ознакою тісного смислового зв'язку. Аналіз відповідей інформантів засвідчив, що емоційним сценаріям притаманне зростання емоційної експресивності, яке досягається підвищенням гучності від помірної до підвищеної, прискоренням темпу, розширенням тонального інтервалу між передтермінальної та термінальною частинами, коли мовець намагається виразити увесь комплекс приємних почуттів, які переповнюють його в момент комунікації. Відзначимо, що градація приємних почуттів, зазвичай, передається низкою прикметників: *beautiful, gorgeous, happier man, the happiest program director in the world,* які є маркерами зростання емоційної напруги. Перцептивні відмінності в реалізаціях емоційних центрів у межах емоційного сценарію були зафіксовані у дистрибуції фразового наголосу, який значною мірою визначав домінантне та супроводжуюче почуття. Сильнонаголошені слова (*beautiful, gorgeous, happiest*) привертали увагу аудиторів і допомагали їм визначити вид приємного почуття за рахунок підвищення контрастного протиставлення між нейтральною та емоційно забарвленою інформацією.

Узагальнюючи відповіді інформантів, ми дійшли висновку, що лінгвокогнітивна структура висловлення (кліше/емоційний сценарій), як правило, взаємопов'язана з емоційною інформацією, тобто свідчить про емоційно-оцінне ставлення мовця до об'єктивної дійсності й узагальнення його емоційного досвіду.

Залучення третьої групи інформантів, для яких англійська є іноземною, довело, що, окрім існування універсальних параметрів кодування й декодування звукової інформації, можна говорити і про значні відмінності сприйняття емоційного мовлення. Так, студенти старших курсів перекладацького факультету Київського національного лінгвістичного університету не завжди могли адекватно визначити вид вираженого приємного почуття в емоційних кліше. Слід наголосити, що інтелектуальні труднощі виникали, коли мовець намагався виразити комплекс почуттів за допомогою цілого ряду інтонаційних прийомів, а саме: низхідна ступінчаста та низхідна ковзана шкала в поєднанні з низьким термінальним тоном; різний ступінь наголосу практично на всіх повнозначних словах; наявність незначних тональних інтервалів на стику висхідного такту і низького низхідного термінального тону, а також шкали та ядерного тону; помірна-знижена гучність. Крім того аудиторам-не носіям мови було досить важко визначити градацію приємних почуттів у межах емоційного сценарію, що реалізується за рахунок складного термінального тону, дрібного членування на синтагми; варіювання темпу мовлення від сповільненого в блоках опису та розповіді до сповільненого в заключних висловленнях; підвищення гучності в блоках з емоційною домінантою на фоні її зниження в розповідних та описових реченнях. Нам вбачається, що інтонаційний тезаурус слухачів, які вивчають англійську як іноземну, формується досить повільно й має обмежену кількість інтонаційних моделей.

Отож, варіативність сприйняття просодичної реалізації висловлень різними слухачами залежить від емоційного стану людини, рівня його мовленнєвої культури, професійного та мовного досвіду. Дані експериментально-фонетичного дослідження свідчать, що вихідними умовами декодування емоцій в мовленні є сприйняття загального інтонаційного оформлення висловлення, розуміння значення слів, що його складають. Іншими словами, лінгвокогнітивна структура висловлення відбиває логіку мовленнєво-розумової діяльності людини і, як правило, тісно пов'язана з емоційною інформацією. Узагальнення емоційного досвіду людини, що реалізуються під час мовленнєвої діяльності, становитиме перспективу подальших експериментально-фонетичних досліджень.

В и к о р и с т а н а л і т е р а т у р а :

1. Кацнельсон С.Д. Категории языка и мышления: Из научного наследия. – М.: Языки славянской культуры, 2001. – 864 с.
2. Красовська І.В. Лінгвокогнітивні ознаки англійських висловлень на позначення позитивних емоцій // Нова філологія. Збірник наукових праць. – Запоріжжя: Запорізький національ. ун-т, 2005. – С. 146-154.
3. Кубрякова Е.С. Человеческий фактор в языке: Язык и порождение речи. М.: Наука, 1991. – 239 с.
4. Batliner A., Fisher K., Huber R. Desperately seeking emotions or: actors, wizards and human beings // www. qub. ac. uk/en/isca/proceedings/pdfs/ batliner.pdf.
5. Cook N. Tone of Voice and Mind: The connection between intonation, emotion, cognition and consciousness. – Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2002. – 291 p.
6. Mossiconacci S. Expression of emotion considered in the framework of an intonation model // www.qub.ac.uk/en/isca/proceedings/pdfs/ mozziconacci.pdf.
7. Pollermann B. A place for prosody in a unified model of cognition and speech // www. lpl.univ-aix.fr/projects/aix02/sp2002/pdf/zei.pdf

Н.М. Маяковська
Волинський державний
університет імені Лесі Українки

КОРИГУЮЧІ РЕПЛІКИ В АНГЛОМОВНІЙ ІНТЕРАКЦІЇ: ДИСКУРСНИЙ АСПЕКТ

Передісторія вивчення коригуючих реплік (КР) торкається початку розвитку конверсаційного аналізу, де дослідженню виправлень (repairs) у ході мовленнєвої інтеракції відводилось чільне місце. У центрі уваги перебували передусім репліки-уточнення, виправлення комунікантами своїх попередніх висловлювань. Предметом вивчення ставали: 1) комунікативно-функціональне навантаження коригуючих реплік (Pomerants 1988; Clark 2001, 2002; Drew & Sorjonen 1997; Hutchby, Wooffitt 1998, 2004), їх семантично-синтаксична організація і прагматичний зміст (Киасашвили 1986; Герасименко, Вальдисоо 2006), диференціація за основними видами (Hennoste 2004). Помітний крок у цьому напрямі був зроблений американським лінгвістом Е. Шеглоффом, численні праці якого розглядають організацію реплік у діалогічних єдностях і місце у них реплік-виправлень зокрема. Автор проаналізував також основні дискурсні моделі коригуючих реплік (Schegloff 1987; 1992; 1996; 1997; 1999; 2001). Концепція дискурсної організації реплік-виправлень, за Е. Шеглоффом, є вагомим фундаментом для досліджень у цій науковій площині, водночас залишаючи простір для доповнень та уточнень.

Прогрес лінгвістичної науки та стрімкий розвиток когнітивної лінгвістики значно розширили перспективи дослідження *коригуючих реплік*, виносячи на передній план дослідження, пов'язані з моделюванням інтерпретаційних процесів та утворенням ментальних репрезентацій дискурсу. У руслі таких досліджень мовленнєві корекції здобувають статус елементів комунікативно-мисленнєвої процедури, завдання яких полягає у відновленні внутрішньої моделі інтерпретатора – ментальної репрезентації дискурсу, її цілісності та адекватності.

Мета цієї статті – довести біфункціональну сутність коригуючих реплік як елементів дискурсної маніфестації неадекватного розуміння та як засобів подолання когнітивного дисонансу в англомовній інтеракції. Показати дискурсну специфіку коригуючих реплік, які є реакцією на непорозуміння, та продемонструвати на основі результатів власного дослідження комунікативно-відновлювальний потенціал реплік-виправлень.